

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГА В КОНТЕКСТІ ВИКЛИКІВ СЬОГОДЕННЯ

**УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КОМУНАЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ЧЕРКАСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»
КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІВ**

**ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГА
В КОНТЕКСТІ ВИКЛИКІВ СЬОГОДЕННЯ**

**Збірник наукових статей за матеріалами
IV Всеукраїнської науково-практичної конференції**

22 квітня 2026 року

Черкаси

2026

Рекомендовано до друку вченою радою КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради». Протокол № 2 від 03.06.2026 року.

Редакційна колегія:

Андрющенко Т.К., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної освіти та професійного розвитку педагогів КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»;

Назаренко Г.А., доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-методичної роботи КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»;

Норкіна О.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти та професійного розвитку педагогів КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»;

Ющенко Л.О. кандидат філологічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти та професійного розвитку педагогів КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради».

П 84

Професійний розвиток педагога в контексті викликів сьогодення: збірник наукових статей за матеріалами IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Черкаси, 22 квітня 2026 р). / за ред. Т.К. Андрющенко. Черкаси: КНЗ «ЧОПОПП ЧОР», 2026. 252 с. (Електронна книга).

У збірнику матеріалів науково-практичної конференції представлено результати наукових досліджень, методичні напрацювання та практичний досвід науково-педагогічних працівників закладів вищої та післядипломної освіти, керівників закладів освіти, педагогів закладів дошкільної, загальної середньої та вищої освіти.

Матеріали збірника висвітлюють актуальні питання професійного розвитку педагога в умовах сучасних суспільних трансформацій, цифровізації освіти, розвитку інклюзивного освітнього середовища та необхідності забезпечення психологічної стійкості учасників освітнього процесу. У наукових статтях і практичних розробках розкрито сучасні підходи до професійного зростання педагогів, інноваційні тенденції розвитку дошкільної та вищої освіти, виклики цифрової трансформації освітнього простору, а також ефективні практики підтримки якості освіти в умовах сьогодення.

Матеріали конференції систематизовано відповідно до тематичних напрямів роботи конференції, що охоплюють різні рівні та аспекти сучасної освіти. Видання стане корисним для науковців, викладачів, педагогічних працівників, здобувачів освіти та всіх, хто цікавиться проблемами модернізації освітньої галузі й професійного розвитку педагога.

Відповідальність за зміст, точність фактів, коректність цитувань і посилань покладається на авторів публікацій.

ЗМІСТ

Передмова	8
РОЗДІЛ I. НОВІ МОДЕЛІ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІВ	10
<i>Байназарова Олена.</i> Peer-to-peer навчання як сучасна форма професійного розвитку педагогів.....	10
<i>Вовченко Олена.</i> Нові моделі професійного розвитку вчителів початкових класів.....	15
<i>Гасаненко Оксана.</i> Сучасні моделі професійного розвитку педагога в умовах трансформації освітнього середовища.....	24
<i>Голодюк Лариса.</i> Український методичний досвід як чинник професійного розвитку педагогів у контексті освітніх реформ.....	28
<i>Горьова Ірина.</i> Індивідуальна траєкторія професійного розвитку педагога як основа підвищення якості освіти.....	32
<i>Калько Ірина .</i> Синергія взаємодії учасників освітнього процесу як умова розвитку сучасного закладу загальної середньої освіти.....	36
<i>Карпич Жанна.</i> Безперервний професійний розвиток педагогів: нові підходи та практики впровадження.....	39
<i>Куриш Наталія.</i> Стратегії планування професійного розвитку педагогів: практичні кейси в умовах сучасних викликів.....	44
<i>Машкаринець Юлія.</i> Індивідуальна траєкторія розвитку вчителя: як її побудувати.....	51
<i>Мельник Надія.</i> Моделі професійного розвитку педагогів у контексті викликів сьогодення.....	56
<i>Опольський Ігор.</i> Незалежне тестування професійних компетентностей педагогічних працівників як інноваційний інструмент професійного розвитку педагог.....	60
<i>Орлова Ольга.</i> Освітнє середовище в умовах регламентованої взаємодії: нові підходи в організації.....	65

Решітько Лариса. Формування психологічної стійкості педагога як чинник ефективної педагогічної діяльності.....	188
Рудь Людмила. Формування патріотичної свідомості засобами медіаосвіти – важлива складова захисту психологічного здоров'я особистості в умовах війни	192
Стоколяс Наталія. Психологічна стійкість педагога в умовах сучасних викликів	197
Сусла Наталія. Психологічна стійкість педагога.....	201
Теслюк Павло. Емоційні дисфункції педагогічних працівників в умовах сьогодення	208
Ткаченко Катерина. Психологічна стійкість педагога як чинник стабілізації освітнього процесу в умовах воєнного стану.....	212
Шкрібтій Наталія. Психологічна стійкість педагога у щоденній роботі.....	217
РОЗДІЛ VI. КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ.....	221
Васіна Вікторія. Музична діяльність у інклюзивних групах як інструмент розвитку дітей з особливими освітніми потребами.....	221
Дишлева Людмила. Ефективна співпраця педагогів при роботі з дітьми з ООП.....	225
Колодій Наталія. Особливості використання методу сенсорної інтеграції через мозочкову стимуляцію на заняттях з логопедом.....	230
Марченко Лариса. Проблеми формування сприятливих умов для всебічного розвитку дітей з особливими освітніми потребами.....	235
Озарчук Андрій. Адаптивні технології штучного інтелекту як стратегічний засіб подолання навчальних бар'єрів та підтримки творчої самореалізації дітей з ооп в інклюзивному просторі.....	240
Руденський Ростислав. Технологія PECS як засіб оптимізації навичок спілкування здобувачів дошкільної освіти в умовах інклюзії.....	247

3. Озарчук А., Озарчук К. Gem-бот Storybook як інструмент інклюзивної освіти: підтримка обдарованих дітей з особливими освітніми потребами у творчій діяльності. *Обдаровані діти – скарб нації! : матеріали VI Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції (Київ, 22-28 жовтня 2025 року) / Упоряд.: М. С. Гальченко, В. М. Шульга. – Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2025. – 1338 с. С. 795-804. DOI: <https://doi.org/10.63437/978-617-7734-40-5-2025-1338>*
4. Омелянович І. М., Гордійчук О. Є., Задоріна О. В. Моделі впровадження інклюзивної освіти в Україні у контексті сучасних педагогічних технологій. *Педагогічна академія: наукові записки*. 2025. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15399504>
5. Петрова Л. О., Сівік О. Б., Петров І. В. Цифровізація освіти як умова її розвитку. *Збірник наукових праць Харківського національного університету Повітряних Сил*. 2025. № 1(83). С. 129-135. DOI: <https://doi.org/10.30748/zhups.2025.83.16>
6. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII : станом на 1 січ. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
7. Gemini Storybook – for the stories only you could imagine. Gemini. URL: <https://gemini.google/overview/storybook/>

Ростислав Руденський

*доктор філософії, старший викладач кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет*

ТЕХНОЛОГІЯ PECS ЯК ЗАСІБ ОПТИМІЗАЦІЇ НАВИЧОК СПІЛКУВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗІЇ

Вступ. Сучасний стан розвитку дошкільної освіти свідчить про гостру актуальність та необхідність пошуку шляхів розв’язання проблеми оптимізації навичок спілкування та поведінки дошкільників з особливими освітніми потребами (далі ООП). Тенденція до зростання кількості дітей з розладами аутистичного спектра має прогресуючий характер, зокрема щодо тих дітей з РАС, у яких наявні істотні труднощі комунікативного розвитку. За даними Центрів з контролю та профілактики захворювань (США), отриманими під час моніторингу аутизму та порушень розвитку (ADDM), охопивши мережу з 11 спільнот у США, 2018 року поширеність розладів аутистичного спектра серед 8-річних дітей становила приблизно 1 випадок на 44 дітей (2,3%), тоді як 2020 року цей показник зріс до 1 на 36 дітей (2,8%) [3]. Такий стан справ свідчить про необхідність використання ефективних засобів альтернативної та додаткової комунікації, що забезпечують формування комунікативних здатностей дитини з

особливими освітніми потребами та її безпосередню участь в освітньому процесі. Одним із ефективних засобів розв'язання окресленої проблеми є Технологія обміну картками для комунікації (Picture Exchange Communication System, PECS), розроблена Лорі Фрост і Енді Бонді, концептуальні та методичні засади якої цілісно представлено у праці «The Picture Exchange Communication System Training Manual» [1]. Окрім цього, технології обміну картками для комунікації (PECS) містить потенціал для забезпечення комунікативної взаємодії всіх здобувачів дошкільної освіти в інклюзивній групі, формуючи спільний доступний для кожної дитини спосіб вираження потреб і намірів.

Виклад основного матеріалу. Ефективність використання Технології обміну картками для комунікації у практиці закладу дошкільної освіти безпосередньо залежить від рівня підготовленості педагогічних працівників. Насамперед цією технологією мають оволодіти вихователь, асистент вихователя, батьки/опікуни та асистент дитини, які забезпечують її системне та узгоджене впровадження у щоденну освітню та побутову діяльність дитини. Провідним принципом забезпечення такої системності вважаємо єдність підходів усіх учасників освітнього процесу, що забезпечує послідовність формування навичок спілкування дітей.

Реалізація технології PECS здійснюється поетапно та передбачає поступове формування комунікативних умінь. На першому етапі відбувається навчання дитини здійснювати обмін картою з метою отримання бажаного об'єкта або дії. Другий етап спрямований на розвиток ініціативності у спілкуванні та закріплення навички самостійного звернення до партнера. На третьому етапі формується вміння диференціювати зображення та обирати необхідний символ. Четвертий етап передбачає побудову простих висловлювань із використанням карток, зокрема за моделлю «Я хочу...». П'ятий етап орієнтований на формування вміння відповідати на запитання, а шостий – на розвиток коментування та розширення комунікативних функцій [1].

Важливим аспектом впровадження технології PECS є відповідна організація освітнього середовища групи [2]. Воно має бути структурованим, візуально зрозумілим, із доступним розміщенням карток та комунікативних матеріалів. Доцільно використовувати індивідуальні комунікативні книги або планшети, тематичні набори зображень (піктограм, символів), а також їх інтегрувати у різні види повсякденної діяльності дітей (ігрову, пізнавальну, побутову та ін.). Істотне значення у впровадженні технології має створення природних комунікативних ситуацій, у яких діти мають можливість використовувати картки для взаємодії між собою та з дорослими, а не лише під час навчальних занять у закладі дошкільної освіти.

За умови належної підготовленості педагогічних працівників і створення відповідного освітнього середовища впровадження Технології PECS у ЗДО здійснюється за кількома взаємопов'язаними напрямками.

Перший напрям передбачає цілеспрямоване формування навичок використання карток у здобувачів дошкільної освіти з особливими освітніми потребами відповідно до етапів технології: від ініціювання обміну картокою до побудови простих висловлювань і розширення комунікативних функцій. Практична робота охоплює відпрацювання звертань до партнера-мовця, вибору відповідного символу, використання карток у типових побутових та ігрових ситуаціях, а також поступовий перехід до комбінування символів.

Другий напрям реалізується через пропедевтичну та роз'яснювальну роботу з дітьми інклюзивної групи без особливих освітніх потреб і спрямований на формування розуміння альтернативних способів спілкування, готовності до взаємодії та залучення всіх дітей у спільний комунікативний простір. Дітей необхідно ознайомлювати із призначенням карток, залучати їх до спільних ігор і вправ із використанням візуальних символів, стимулювати утворення контактів та підтримки взаємодії з однолітками, які використовують PECS. У цьому контексті важливо сформулювати в дітей інклюзивної групи уявлення про те, що картки з комунікативних папок не є звичайними ігровими зображеннями, а виконують функцію мовлення їхніх однолітків, замінюючи озвучені, промовлені

слова у процесі взаємодії. Саме тому такі картки мають спеціальне призначення, чітко визначене місце розташування і зберігання, тоді як для ігрової діяльності використовуються інші матеріали.

Третій напрям пов'язаний із взаємодією з батьками та передбачає забезпечення наступності у формуванні навичок спілкування шляхом узгодженого використання карток у ЗДО та домашньому середовищі. Цього досягають консультуванням батьків, наданням рекомендацій щодо організації комунікативних ситуацій удома, використанням аналогічних візуальних матеріалів та підтримку єдиних підходів до стимулювання комунікації дитини. Важливим складником цього напрямку є розробка для батьків візуальних пам'яток і алгоритмів використання карток, які доцільно розміщувати в різних зонах домашнього простору для систематичного повторення й поступового доведення відповідних дій до автоматизму. Практично виправданим є також використання кишенькового варіанта таких пам'яток, що дає змогу зберігати єдність підходів до комунікації не лише вдома, а й поза його межами.

Наступним етапом реалізації технології PECS є формування навичок безпосередньої взаємодії здобувачів дошкільної освіти з РАС з однолітками без особливих освітніх потреб із використанням карток. На цьому етапі відпрацьовуються вміння ініціювати звертання, будувати прості висловлювання та використовувати картки у процесі спільної діяльності.

Найбільш ефективною така взаємодія є під час вільної діяльності дітей в осередках/центрах групи, у яких створюються природні комунікативні ситуації. Для цієї мети предметно-ігрове середовище додатково організовується шляхом маркування осередків відповідними піктограмами, тотожними тим, що використовуються у комунікативних картках дитини з РАС. Наприклад, позначити можна осередки конструктивної діяльності (пазли, конструктори), сюжетно-рольової гри (кухня, ляльки), ігрової діяльності з транспортом, образотворчої діяльності (малювання), роботи з мозаїкою та інші.

Водночас взаємодія здобувачів дошкільної освіти із дитиною з РАС, яка використовує картки, потребує цілеспрямованої педагогічної організації. На

початковому етапі доцільно обмежувати кількість учасників такої взаємодії в осередку: разом із дитиною з РАС можуть перебувати один дорослий і одна дитина-ровесник. Такий формат дає змогу створити спокійні умови для звикання до нового способу спілкування, попередити перевантаження та забезпечити керованість комунікативної ситуації усіма учасниками, що перебувають в осередку. Після того як дитина з РАС починає орієнтуватися у взаємодії, зберігається супровід дорослого, однак комунікативне партнерство з дитиною-ровесником набуває більшої самостійності. У подальшому кількість дітей, залучених до спільної діяльності, поступово збільшується до двох-трьох осіб, що сприяє розширенню кола контактів дитини з РАС, закріпленню навичок звертання та використання карток у природному груповому спілкуванні.

Важливим наскрізним завданням у процесі впровадження технології PECS є систематичне відпрацювання навичок попередження перевантаження та забезпечення керованості комунікативної ситуації. Саме цей аспект є одним із найскладніших як для здобувачів дошкільної освіти з особливими освітніми потребами, так і для дітей без особливих освітніх потреб, залучених до спільної взаємодії. Тому кожен із окреслених напрямів роботи має самостійне значення й водночас виступає необхідною умовою цілісної організації комунікативного простору інклюзивної групи.

Висновки з перспективами подальшої наукової роботи. Отже, технологія Picture Exchange Communication System у практиці ЗДО є ефективним засобом оптимізації навичок спілкування здобувачів освіти в умовах інклюзії. Її результативність забезпечується за умови комплексного впровадження, що передбачає підготовленість педагогічних працівників, поетапність формування комунікативних умінь, відповідну організацію освітнього середовища та реалізацію взаємопов'язаних напрямів роботи з дітьми і батьками. Доведено, що використання технології PECS сприяє не лише розвитку індивідуальних навичок спілкування у дітей з ООП, а й організації повноцінної комунікативної взаємодії всіх дітей інклюзивної групи, формуючи спільний доступний спосіб вираження потреб і намірів. Перспективи подальших наукових розвідок убачаємо у

дослідженні можливостей інтеграції технології PECS з іншими засобами альтернативної та додаткової комунікації, а також у вивченні її ефективності в різних моделях організації інклюзивного освітнього середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Bondy A., Frost L. The Picture Exchange Communication System Training Manual. 2nd ed. Newark, DE: Pyramid Educational Consultants, 2002.
2. Писарчук О. Т., Руденський Р. Є., Шишак А. М. Організація інклюзивного освітнього середовища в контексті наступності дошкільної та початкової освіти. *Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)*. 2025. Випуск 3(33). С. 1245-1259. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-3\(33\)-1245-1259](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-3(33)-1245-1259).
3. Центри з контролю та профілактики захворювань США (Centers for Disease Control and Prevention). Поширеність аутизму вища, згідно з даними з 11 спільнот ADDM. 2023. URL: <https://www.cdc.gov/media/releases/2023/p0323-autism.html> (дата звернення: 13.04.2026).